Recension | Judith Fagrell (Sverige)

Ett svenskt perspektiv på *Förslag till nya psalmer*

***Förslag till nya psalmer* (2025). Remissutgåva. Svenska kyrkan.**

I den här texten gör jag ett försök att bedöma texterna i *Förslag till nya psalmer* teologiskt. Som metod har jag använt mig av närläsning av samtliga texter upprepade gånger. Vid läsningen har jag noterat teologiska motiv och teman och vidare arbetat med att sortera in texterna under övergripande teologiska teman och begrepp som är grundläggande för Svenska kyrkans självförståelse, hennes ecklesiologi.

Psalmboken är ett av Svenska kyrkans mest centrala dokument och ska vara ett uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. I generationer var psalmboken en av de vanligast förekommande böckerna i svenska hem. Även om situationen är en annan idag, så kan många svenskar ange en psalm de tycker om – ofta hör de samman med dop, vigsel och begravning, stora och avgörande händelser i människors liv, tillika tillfällen då kyrkan har något att förmedla. I den evangelisk-lutherska traditionen har den gemensamma psalmsången som pedagogiskt verktyg en särställning, ett arv som är oerhört viktigt att bevara – även med en eventuell ny psalmbok.

När man närmar sig nyskrivet material, vare sig det är text eller musik, föreligger alltid risken att det som är okänt och utanför den egna horisonten avfärdas med just de argumenten. Att göra sig medveten om och förhålla sig till sina egna älsklingsämnen och hatobjekt är en grundläggande uppgift för varje forskare inom det humanistiska fältet, i det här arbetet innebär det att vara medveten om att materialet behöver få prövas över tid för att komma till sin rätt och få en rättvis bedömning. Arbetet med att ta fram förslag till nya psalmer är inte en tävling som melodifestivalen, tillvägagångssättet med insamlandet och utväljandet av material liknar redan nämnda musiktävling allt för mycket. Psalmer ska hålla att leva och dö på – idag och om hundra, ja kanske femhundra och tusen år.

I förordet till *Förslag till nya psalmer* anges att psalm är sjungen bön och gemensam sång. Psalmens uppgift är att tjäna som uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och

ska dessutom stå i samklang med 1986 års psalmbok. Psalmen har en själavårdande och en undervisande roll, och utgör en del av ett kulturarv. Vad gäller psalmens text sätter man upp ett antal kriterier för att en text ska kunna tjäna som presumtiv psalmtext i en eventuell kommande ny psalmbok: 1) språklig kvalité, 2) ett poetiskt språk med hållbarhet över tid, 3) liturgiskt kompatibelt språk, 4) ett kommunicerande, enkelt och tillgängligt språk – som inte är banalt.

Hur väl kan då *Förslag till nya psalmer* sägas motsvara kriterierna för vad som i de inledande avsnitten sägs om vad en psalm är och ska uppvisa för kännetecken för att kunna ingå i en eventuell framtida ny psalmbok för Svenska kyrkan?

För att kunna göra en bedömning av materialet som helhet såväl som i dess delar, har jag valt att använda mig av det som anges i inledningsavsnittet om psalmens uppgift i Svenska kyrkans tradition. Jag kommer därför titta närmare på några för Svenska kyrkans självförståelse centrala teologiska begrepp, och se hur de kommer till uttryck i texterna i *Förslag till nya psalmer*. Vidare vill jag använda mig av de fyra kriterier för presumtiva psalmtexter som angavs ovan för att bedöma helheten. Självklart hade man kunnat gå in och djupstuderat varje text, men det ryms inte inom denna uppgift. Metoden kan dock kopieras och användas i varje remissförsamling i arbetet med prövandet av *Förslag till nya psalmer.*

Treenigheten

Under rubriken ”Treenigheten” återfinns 27 sånger i förslaget. Av dessa är det endast tre (3) texter som kan sägas återge ett fullödigt uttryck för en treenighetslära igenkännbar för kyrkan. Det är anmärkningsvärt. För att nämna de tre texterna kort, anges den första (nr 9) vara en svensk översättning av en engelsk sång med en amerikansk textförfattare: Jean Janzen. Gud beskrivs i texten som en mor: ”födande/älskande/fostrande Gud”. Det följer det traditionella mönstret för beskrivningen av treenigheten, Gud som skapare, frälsare och befriare, men med feminina begrepp. Detta är ju i linje med vad som i inledningen noterats om normkritiska perspektiv. Den ursprungliga författaren till denna text är dock inte Janzen, utan den medeltida mystikern Julian av Norwich. Varför man inte angett Julian av Norwich som upphovsperson är för mig en gåta, och jag vill gärna höra förklaringen. Här finns chansen att visa på den rikedom som finns i kyrkans långa tradition, inte minst i fråga om olika sätt att ge uttryck för gudsbild. De andra två texterna anknyter helt och hållet till det traditionella mönstret med beskrivningen av Gud treenig som ”skapare/frälsare/livgivare” (nr 18 och nr 33), den sistnämnda sammansatt som ett credo. ”Vi tror på skaparen Gud/Jesus, Guds Son/Anden, vårt hopp”. Jag vill också ange att det i

den minsta kategorin *Lovsång och tillbedjan* ryms en text (nr 5) som också använder det klassiska och igenkännbara mönstret med tre verser som var och en behandlar *skaparen/frälsaren/befriaren*.

I inledningen under rubriken ”Kriterier och perspektiv för urval” anges att ”normkritiska perspektiv beaktats i relation till gudsbild” i urvalet. Hur märks det av? Jag sökte genom en mycket snabb genomläsning av texterna finna de huvudsakliga och konkreta uttrycken för gudsbilder, och fann att förslagen inte var särdeles nyskapande: Gud (63), Du (35), Jesus/Kristus/Sonen (33), Herre (22), Ande (12), Han (10), Fader (4), Moder (2), Helig (1). I uppräkningen finns endast de texter med som har en ”mottagare”, självklart framträder fler nyanser av gudsbilden fram om man analyserar varje text närmare.

Nattvard

De sånger som rymmer nattvardsmotiv återfinns inte under en enskild kategori, men motivet nattvard är vanligt förekommande. De flesta texterna med nattvardsmotiv har kategoriserats in under rubriken ”Kyrkan”. I flertalet texter möter vi beskrivningar av nattvarden som refererar till vardagslivet: ”vanlig vän och helig Gud. Röst från himlen och vardagsljud. Allt blir nytt i detta rum. Det är Guds mysterium” (nr 38). Motsatsen finns också, med tecknandet av ett konkret nattvardsfirande som förutsätter en viss liturgisk praktik med elevation av brödet och bägaren: ”Högt lyfts bägaren i ljuset […] högt lyfts brödet som blev brutet” (nr 55).

En ytterlighet i viljan att betonar det konkreta och jordiska möter oss i nr 64: ”Nybakat bröd när vi ska ha fest, mackan till frukost smakar ju bäst. Hårt bröd till sill, varmkorv med bröd, pinnbröd som gräddas klart över glöd”. Texter och sånger av det här slaget kan säkert fylla sin plats – men som psalm i en huvudgudstjänst? Nattvarden är inte vilken macka som helst.

Det finns flera aspekter av nattvardens betydelse, och kyrkans nattvardsteologi är som en mosaik där mysteriet anas i den gemensamma bild som delarna skapar tillsammans. Vilka nattvardsmotiv möter vi i *Förslag till nya psalmer*?

- Gemenskap/solidaritet (43, 52, 56, 59, 61, 73)
- Mysterium (38, 55, 58, 65)
- Förlåtelse/befrielse/frid (52, 53, 56, 57)
- Skapelsens förvandling/Guds rike (55, 59, 60, 66)

Dop

Den särskilda utmaningen när det gäller texter som handlar om dopet är att psalmerna på ett särskilt sätt bör rikta sig till den stora gruppen medlemmar som är tillhöriga men oerfarna och ovana. Hur författa en doppsalm som är trogen kyrkans tradition och samtidigt tillgänglig för unga och nya generationer? Det finns några fallgropar: å ena sidan kopiera ett språk som är närmast obegripligt för den unga generationen, men teologiskt korrekt. Å andra sidan, slipa så på den teologiska texten så den inte betyder något särskilt alls. Den tredje fallgropen är att skapa något helt nytt, med en ny innebörd och en ny teologisk begreppsvärld. Bland förslagen till psalmer för dop ryms åtminstone två exempel på den tredje fallgropen. ”Du har en gång sagt, låt barnen komma till mig! […] Här har också vi ett barn i våra händer, vi välsignar det i ditt namn” (nr 78). Den här texten kan knappast läsas på annat sätt än att det syftar på en barnvälsignelse och inte ett dop. ”Därför att du finns, välkommen till livet. Därför att ditt namn i livets bok är skrivet” (nr 79) är en text som knyter närmare an till kyrkans språk men jag skruvar mig något på stolen över hur nära texten också ligger ett par vanligt förekommande solosånger vid dop. En text som däremot fungerar och som i sammanhanget är nyskapande är nr 80 som är skriven för dop av ungdom eller vuxen. Texten beskriver en tro som vuxit fram, och balanserar med ett enkelt språk både det personliga steget i tro och det sakramentala: ”Du vill leva på dess grund med din tro på Han som är. Tag emot det livets vatten som vill röra vid din kropp […] skänka mod och hopp”.

Kyrkan

Under rubriken ”Kyrkan” återfinns i särklass flest sånger med traditionella, bibliska bilder. Inte mindre än 41 sånger finns i denna kategori, mot 11 psalmer i SvPs86 (oräknat Verbums tillägg). ”Kyrkan” är självklart en bredare kategori än ”Treenigheten” men därför är det också intressant att texterna ansluter i så hög grad till det traditionella bildspråket vilket följande sammanställning vill ge uttryck för:

- Altare/bord/plats/rum/dörr/hus (nr 35, 36, 38, 41, 42, 53, 54, 58, 61, 67, 71)
- Församling/gemenskap/hem/Guds rike (nr 36, 37, 44, 47, 48, 56, 59, 63, 66, 71, 72)
- Ordet/sådd/levande stenar/kropp/ljus/förbund (nr 40, 41, 59, 62, 65)

Man hade kunnat tänka sig att förslaget hade kunnat innehålla texter med pilgrimstema eller variationer på bilden av kyrkans som ett folk. På det sättet hade man kunnat anknyta

till den pilgrimsrörelse som är i ropet även utanför den traditionella kyrkans ramar. Begreppet folk kan ju vara problematiskt, men för Svenska kyrkans vidkommande vill man ju fortfarande kalla sig folkkyrka – och det är sannerligen dags att fylla det begreppet med lite nytt innehåll.

Det är intressant att beskrivningar av kyrkan anknyter till i stort sett enbart traditionella bilder. Kanske för att det faktiskt rör vid något centralt? Bilderna av kyrkan i Nya testamentet är rika, organiska och konkreta. Trädet och kroppen är omistliga bilder för en församling och de är älskade. Kanske är det också så för våra textförfattare?

Språket

En generell kritik som kan appliceras på många av förslagen är att textförfattarna väljer för många bilder eller spår för sin text. Att våga renodla en bild, ett tema och liksom följa en texts rörelse genom sin tillblivelse kräver en mogenhet som författare. Den mogenheten kommer när man övar, övar, misslyckas och övar igen. Det är samma villkor som gäller för en musiker. Javisst finns det berättelser om psalmer och sånger som kommit till över en natt efter en särskild händelse, men detta är ju undantagen! Att hitta rätt ton i både text och musik är ett långsamt och metodiskt arbete, där redaktörer och kritiker och, i detta fall remissinstanser, har ett oerhört viktigt uppdrag att göra materialet bättre.

Avslutning

En recensents eller en kritikers uppgift är att sätta sig in i verk, bedöma utförande, stil och verkshöjd. Som recensent strävar jag efter att presentera en bok eller en text för läsaren så att hon får en viss förförståelse och (helst) lust att själv ta del av det. Förhoppningsvis kan jag ställa frågor som öppnar texten för fler oavsett om man håller med mig (recensenten) eller ej. I ett arbete så omfattande och tidsutdraget som detta projekt: att ta fram nya psalmer för Svenska kyrkan, kan inte ”tycke och smak” få vara vägledande. Vi måste, när det gäller texterna, våga låta frågor om kvalité, stilistik, poetik och teologisk hållbarhet vara i centrum. Svenska kyrkan och hennes församlingar ska inte nöja sig med mindre än teologiskt och stilistiskt högkvalitativa texter till det som är ett av hennes mest centrala bekännelsedokument: *Den svenska psalmboken*.

Judith Fagrell är MTheol och domkyrkokaplan i Skara.